

HORVÁTH GEORGINA

Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék

Témavezető: dr. Hack Péter tanszékvezető habil. egyetemi docens

A BIZONYÍTÁS TÖRVÉNYESSÉGE – A RELATÍV ELJÁRÁSI SZABÁLYSÉRTÉSEK KÖVETKEZMÉNYEI

I. Bevezetés

A büntetőeljárásban a törvény szabályainak megfelelő bizonyítási eljárás alapvető követelmény mind az eljárásban részt vevő hatóságok (nyomozó hatóság, ügyészség, bíróság), mind az eljárásban részt vevő személyek szempontjából. Egyfelől ez azt jelenti, hogy a bizonyítási eszközök felderítése, összegyűjtése, biztosítása és felhasználása során a törvény rendelkezései szerint kell eljárni, másfelől a törvény konkrétan meg is határozhatja egyes bizonyítási cselekmények lefolytatásának módját. Harmadrészt a bizonyítás során az emberi méltóságot, az érintettek személyiségi jogait és a kegyeleti jogot tiszteletben kell tartani, és biztosítani kell, hogy a magánéletre vonatkozó adatok szükségtelenül ne kerüljenek nyilvánosságra.¹

Garanciális jelentősége (lenne)² ennek a szabálynak, hogy amennyiben a hatóságok a törvényességre vonatkozó előírásokat megszegik, annak eljárási következményei lesznek. Ugyanis már a nyomozási – majd a bírósági – szakasz során is találkozunk olyan eljárási szabályszegésekkel, melyek tisztességes eljárásban nem megengedhetőek. Példának okáért a nyomozási szakaszban gyakran először tanúként hallgatják ki azt a személyt, akivel a tények alapján már a gyanút kellene közölni, s gyanúsítottként kihallgatni. Ennek az az oka, hogy tanúként köteles vallomást tenni, és köteles igazat mondani a kihallgatás alá vont személy. Ez jellemző és bevett fogás, amire egyébként Király Tibor válasza³ egyértelmű, konkrét és helyeslendő: a vázolt esetben a bizonyítás törvényességének megsértését látjuk: a vallomást a személy eljárási jogainak lényeges korlátozásával⁴ szerezték be.

A tanulmányban az eddigi kutatások alapján azt kívánom bemutatni, hogy nem egységes a joggyakorlat abban a tekintetben, hogy egyáltalán mit tekinthetünk relatív

¹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 76. §

² Ahogyan arra Hack Péter is rámutat, egyszerűen nem lehet megindokolni sem az eljárásban részt vevők (pl. terhelt), sem kifelé, a társadalom számára azt, miért sértheti meg a törvény rendelkezéseit következmény nélkül az eljárás hatóság. HACK 2009. 114.

³ KIRÁLY 2008. 362.

⁴ Be. 78. § (4) bekezdés

eljárási szabálysértésnek, az egyes jogalkalmazó bíróságok másként reagálnak a szabálysértésekre,⁵ továbbá nem tudjuk, hogy a bizonyítási szabályok megtartását kik és hogyan ellenőrzik. Ezáltal tisztességes eljárásról⁶ mindaddig nem beszélhetünk, amíg következmények nélkül maradnak a törvénytelen bizonyítási cselekmények, és amíg a hatóság maga követ el törvénytisértést akkor, amikor éppen ő az, aki a törvénytisértőket hivatott felelősségre vonni.

II. A másodfokú bíróság lehetőségei

A másodfokú bírósági eljárásban az elsőfokú határozat és eljárás kerül revízió alá. A másodfokú bíróság mind reformatórius, mind kasszációs jogkörrel rendelkezik, tehát akár megváltoztathatja, akár hatályon kívül helyezheti az elsőfokú határozatot és a korábban eljárást bíróságot új eljárásra utasíthatja. Az eljárási szabálysértések adottságait figyelembe véve szűk az a mezsgye, ahol megváltoztató döntést lehetne hozni, hiszen nem minden eljárásban vétett hibát, a szabálysértés következtében beállt jogi helyzetet lehet orvosolni, ezért sokkal jellemzőbb a kasszációs jogkör gyakorlása.⁷

Az eljárási szabálysértések két csoportja közül az abszolút eljárási szabálysértésekkel nem foglalkozom, mert ezek viszonylag egyszerűen megállapíthatóak, a törvény taxatív felsorolást ad róluk,⁸ és automatikus hatályon kívül helyezést vonnak maguk után. A vizsgálódás szempontjából ezért a relatív eljárási szabálysértésekre fókuszálok, melyek esetében a másodfokú bíróság mérlegelési jogkörrel rendelkezik, és ez alapján hoz döntést. A mérlegelése abban áll, hogy akkor vezethet hatályon kívül helyezésre és új eljárásra utalásra az elkövetett eljárási szabálysértés, amennyiben annak lényeges hatása volt az eljárás lefolytatására, vagy a bűnösség megállapítására, a bűncselekmény minősítésére, illetve a büntetés kiszabására vagy intézkedés alkalmazására.

A törvény példalózó felsorolást ad arról, mit tekinthetünk ilyen szabálysértésnek: ha a bizonyítás törvényességére vonatkozó szabályokat megsértették, az eljárásban részt vevő személyek a törvényes jogukat nem gyakorolhatták, vagy ezek gyakorlását korlátozták.⁹ Meg kell azonban említeni a mérlegelés kapcsán azt is, hogy amennyiben a másodfokú bíróság orvosolni tudja az eljárási szabálysértés által keletkezett helyzetet, akkor megváltoztató döntést hozhat, ezt garantálja az a feltétel, hogy hatályon kívül helyezésre csak akkor sor, ha a másodfokú eljárásban nem orvosolható szabálysértés történt. Továbbá a Be. 353. § (1) bekezdésének utolsó fordulata lehetővé is teszi az eljárási szabálysértés kiküszöbölését azzal, hogy megengedi a bizonyítás felvételét – amennyiben orvosolható az előállt helyzet. Mindezek alapján látható, hogy az elsőfokú

⁵ Nem kiszámítható, hogy pontosan milyennek kell lennie az elsőfokú eljárásban elkövetett relatív eljárási szabálysértésnek ahhoz, hogy a jogorvoslati eljárásban hatályon kívül helyezést vonjon maga után.

⁶ Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk

⁷ KIRÁLY 2008. 515.

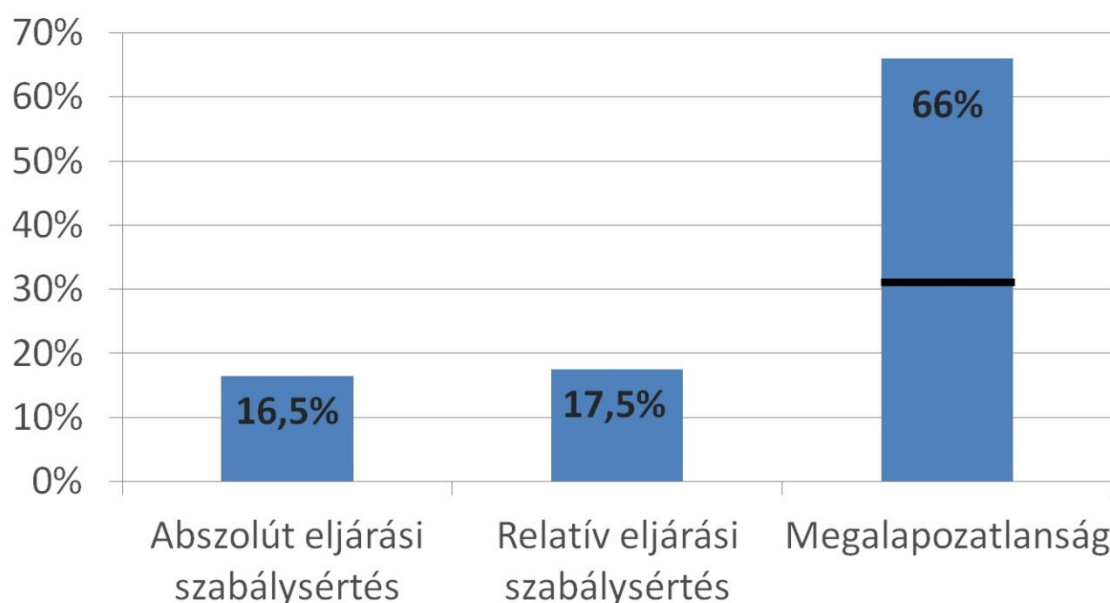
⁸ Be. 373. § (1) bekezdés II. pont

⁹ Be. 375. § (1) bekezdés

eljárásban megvalósult relatív eljárási szabálysértés esetén nem csupán kasszációs döntést lehet hozni, hanem más lehetősége is van a másodfokú bíróságnak annak érdekében, hogy a törvényességnek megfeleljen mind a határozat, mind maga az eljárás.

III. A leggyakoribb relatív eljárási szabálysértések

A fentiek alapján problematikus egyrészt az, hogy lehet-e korigálni a másodfokú eljárásban relatív eljárási szabálysértést, másrészt az, hogy egészen pontosan mit tekintünk olyan szabálysértésnek, mely *lényeges hatással* volt az eljárás lefolytatására, a bűnösség megállapítására, a bűncselekmény minősítésére, a büntetés kiszabására vagy az intézkedés alkalmazására. Annak érdekében, hogy ezeket meg tudjuk állapítani, mindenképpen a joggyakorlatból tudunk következtetéseket levonni. A Kúria joggyakorlat-elemző csoportja 2012-ben foglalkozott¹⁰ a hatályon kívül helyezések gyakorlatával (az *Összefoglaló vélemény* szerint előtte kb. 30 évvel volt hasonló kutatás), a 2007-2009 közötti időszakban vizsgálták meg többek között a relatív szabálysértések körét és következményeit is. Kasszációs döntés meghozatalára három okból kerülhet sor: abszolút eljárási szabálysértésre, relatív eljárási szabálysértésre vagy megalapozatlanságra hivatkozással.

Az *Összefoglaló vélemény* szerint abszolút eljárási szabálysértésre hivatkozva az ügyek 16,5%-ában helyezték hatályon kívül az elsőfokú bíróság határozatát, és utasították új eljárásra a bíróságot. Relatív szabálysértés önállóan az ügyek 17,5%-ában

¹⁰ 2012.EI.II.E.1/6. sz. *Összefoglaló vélemény a bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlatáról* 2012, Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző csoport (a továbbiakban: *Összefoglaló vélemény*)

eredményezett hatályon kívül helyezést, míg megalapozatlanságra egészen jelentős, 66%-ban hivatkoztak. Az *Összefoglaló vélemény* azt is bemutatta, hogy a megalapozatlanság eseteinek közel felében relatív eljárási szabálysértés elkövetése vezetett a megalapozatlanság megállapításához. Ez úgy fordulhat elő, hogy például a tanút nem figyelmeztették a mentességi okokra, ennek következtében ki kellett zárni a vallomását a bizonyítási eszközök sorából, és ez végső soron a tényállás megállapítását jelentősen befolyásolta, azaz például hiányossá¹¹ tette.

Mindebből arra következtethetünk, hogy a hatályon kívül helyezések kb. fele (16,5% önállóan, kb. 33% megalapozatlansághoz vezetve) relatív eljárási szabálysértés következménye. Ez rendkívül magas számnak mondható, tekintettel arra is, hogy nem tudjuk pontosan definiálni, mi az a relatív eljárási szabálysértés, amely kasszációs döntés meghozatalát vonja maga után.

Gyakorló bírakkal készített interjúk¹² alapján az alábbi három eljárási szabálysértéscsoport vezet a leggyakrabban – és egészen biztosan – hatályon kívül helyező és új eljárásra utaló döntés meghozatalához: 1. törvényi figyelmeztetések elmaradása; 2. védelem jogainak a csorbulása; 3. törvénytörő bizonyítékok megléte az eljárásban.¹³

1. A törvényi figyelmeztetések elmaradása

Mind a tanúk, mind a terhelt esetében releváns az, hogy a kihallgatás előtt a törvényben meghatározottakra figyelmeztesse a hatóság az eljárásban résztvevő személyt. Tanúk esetében a vallomástételi akadályokat¹⁴ egyébként hivatalból kellene figyelembe venni, a vallomásmegtagadási okokra¹⁵ pedig értelemszerűen figyelmeztetni kell a tanút – és ezt, valamint a figyelmeztetésre adott válaszát a jegyzőkönyvben is fel kell tüntetni. A vádlottat figyelmeztetni kell arra, hogy nem köteles vallomást tenni, bármikor megtagadhatja a vallomástételt és az egyes kérdésekre való válaszadást is, de dönthet úgy is a későbbiekben, hogy vallomást tesz. Ezen túlmenően arra is ki kell terjednie a figyelmeztetésnek, hogy amit mond vagy rendelkezésre bocsát, az az eljárásban bizonyítási eszközként figyelembe vehető majd.¹⁶ Csakúgy, mint a tanúk esetében, mind a figyelmeztetést, mind az arra adott választ jegyzőkönyvbe kell foglalni. Ha ez elmarad, sem a tanú, sem a vádlott vallomása nem vehető figyelembe bizonyítási eszközként.

¹¹ Be. 352. § (2) bekezdés b) pont

¹² Egy kúriai és egy törvényszéki bíróval 2016. június 1-én készített interjúk.

¹³ Az *Összefoglaló vélemény* vizsgálati módszere két csoportot tárgyalt: 1. bizonyítás törvényességére vonatkozó szabályok megsértésének esetei; 2. esetek, melyek során az eljárásban részt vevők a törvényes jogukat nem gyakorolhatták. Jelen tanulmányban az interjúkból lesűrhető csoportosítást vettem alapul annak érdekében, hogy cizelláltabban tudjam bemutatni a problémakört.

¹⁴ Be. 81. §

¹⁵ Be. 82. §

¹⁶ Be. 117. § (2) bekezdés

Ezen rendelkezések kapcsán a Kúria joggyakorlat-elemző csoportja is azt állapította meg, hogy ez az esetkör a leggyakoribb, ami egyben megalapozatlanságot is eredményez. Viszont érdekes a gyakorlat abban a tekintetben, hogy ha utóbb a törvényi figyelmeztetések megtörténnek, és ezután a vádlott fenntartja a korábbi vallomását, akkor az átemelhető a bizonyítékok közé anélkül, hogy újból vallomást kellene tennie.¹⁷

2. A védelem jogainak a csorbulása

Akár a vádlott, akár a védő a törvény által biztosított jogát nem tudja gyakorolni az eljárás során, szintén hatályon kívül helyezéshez fog vezetni. Főképpen a távollétes eljárásokban – mindegyik idetartozik, ahol nincs jelen a terhelt¹⁸ – vannak problémák. Minden esetben, ha létezik olyan védelmet megillető jog, amely nem jelenik meg az abszolút hatályon kívül helyezési okok felsorolásában, annak hatályon kívül helyezést kellene maga után vonnia. Így pl. ha a vádlott nem tudott a jogorvoslati jogával élni, a bizonyítékok megismerésének a jogában korlátozták,¹⁹ vagy nem ismételték meg az eljárási cselekményt a kérésére. Ugyanígy amennyiben nem szabályszerűen ismételnék meg egy eljárási cselekményt,²⁰ szintén hatályon kívül kell helyezni a határozatot.

A fair – tisztességes – eljárás követelményéből fakad az, hogy a vádlottak különböző csoportjai között a bűncselekmények eltérő súlya alapján nem lehet differenciálni az őket megillető, a védelem körébe tartozó jogok között. Tehát csekélyebb súlyú cselekmény esetén lemondhat a vádlott egyes, a fair eljárás körébe tartozó részjogosítványról (pl. a tárgyalás tartásának követelményéről), ugyanakkor a tisztességes eljárás biztosítékai megilletik.²¹ Ezáltal kérheti, hogy a távollétében megtörtént eljárási cselekményt ismételjék meg, vagy adott esetben amennyiben a tárgyalás tartásához való jogáról mondott le, kérheti a tárgyalás megtartását. A védelemhez való jog ilyen megvonása vagy csorbítása ellentétes a tisztességes eljárás követelményével, és valóban helyesen hatályon kívül helyezést kell maga után vonnia az ilyen határozat felülvizsgálatának.

¹⁷ Erre a gyakorlatra másodfokon eljáró bírák hívták fel a figyelmem.

¹⁸ A tárgyalásra szabályszerűen idézett vádlott esete is, amennyiben előre bejelentette, hogy nem kíván részt venni a tárgyaláson [Be. 281. § (9)]; lemondás a tárgyalásról (Be. XXVI. Fejezet); tárgyalás mellőzése (Be. XXVII. Fejezet); eljárás a távollévő terhelttel szemben (Be. XXV. Fejezet)

¹⁹ Bárd Károly a fair eljárás implicit elemének nevezi a vád által összegyűjtött valamennyi bizonyíték védelem általi megismerését. BÁRD 2007. 58.

²⁰ Háger Tamás is egyetért azzal, hogy relatív eljárási szabálysértést eredményez az, ha nem szabályszerűen vagy egyáltalán nem ismételnék meg egy eljárási cselekményt a vádlott indítványára. HÁGER Tamás: Abszolút eljárási szabálysértések az elsőfokú büntető perben. <http://ujbtk.hu/dr-hager-tamas-abszolut-eljarasi-szabalysertesek-az-elsőfoku-buntetoperben/> (2016. június 29.)

²¹ BÁRD 2007. 62.

3. A törvénytörtő bizonyítékok megléte az eljárásban

Az első két kategória eredményezhet törvénytörtő bizonyítékot az eljárásban, így ebbe a csoportba az előbbiekhöz nem tartozó szabálysértések tartoznak. A leggyakoribb probléma, melyre a gyakorló bírák rámutattak, a titkos adatszerzés, titkos információgyűjtés során keletkezett anyagok törvénytelen beemelése a bizonyítékok közé.

A törvény 206. §-a a titkos adatszerzés eredményének felhasználásához feltételként szabja meg, hogy annak a bűncselekménynek a bizonyítására, és azzal szemben használható fel, amely miatt és akivel szemben a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte. Emellett akivel szemben a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte, a titkos adatszerzés eredménye olyan bűncselekmény – és személy bűnösségének – bizonyítására is felhasználható, amelyet az engedélyben nem jelöltek meg, feltéve, hogy a titkos adatszerzés törvényben meghatározott feltételei²² ez utóbbi bűncselekmény – és személy – tekintetében is fennállnak. A titkos információszerzés során keletkezett anyagokat a titkos adatszerzésre vonatkozó szabályok alapján lehet az eljárásba beemelni.²³

A leggyakoribb probléma az, hogy mind a titkos adatszerzés, mind a titkos információgyűjtés eredményét a törvényi feltételek hiányában szerzik be vagy veszik be a bizonyítékok közé. Két érdek ütközik ezáltal: 1. A törvénytörtés ténye – és az általa keletkeztetett helyzet – ne legyen gátja az elkövető felderítéséhez és a terhelt felelősségre vonásához fűződő érdeknek azzal, hogy kizárjuk a törvénytörtő bizonyítékot; 2. Másik oldalról a törvényesség érvényesítése, az alapelvek, a garanciák rendszere, az emberi jogok és a tisztességes eljárás igénye.²⁴ Véleményem szerint csak és kizárólag tisztességes eljárásban lehet valakit felelősségre vonni, tehát nem engedhető meg a titkos eszközök alkalmazása során sem a törvénytörtés.

²² Be. 201. § (1) Titkos adatszerzésnek

a) öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény,

b) üzletszerűen vagy bünszövetségben elkövetett, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény,

c) az új pszichoaktív anyaggal visszaélés, a kitarottság, a lelkiismereti és vallásszabadság megsértése, az ózonréteget lebontó anyaggal visszaélés, a hivatali visszaélés bűncselekménye,

d) az egészségügyi termék hamisítása, az emberkereskedelem, a kerítés, a prostitúció elősegítése, a gyermekpornográfia, a környezetkárosítás, a természetkárosítás, a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése, a bűnpártolás, a vesztegetés, a vesztegetés elfogadása, a hivatali vesztegetés, a hivatali vesztegetés elfogadása, az embercsempészés három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett alakzata,

e) a minősített adat és a nemzeti adatvagyon elleni bűncselekmények,

f) az a)-e) pontban meghatározott bűncselekmény kísérlete, valamint - ha az előkészületet a törvény büntetni rendeli - előkészülete

esetében van helye.

²³ Be. 206/A. §

²⁴ KIS 2012. 89.

IV. A diszfunkcionális hatályon kívül helyezés

További problémakörre is figyelemmel kell lenni, ez pedig a hatályon kívül helyezés diszfunkcionális alkalmazása. Mindazon esetek, amikor a másodfokú bíróságnak lett volna módja az elkövetett eljárási szabálysértés kiküszöbölésére, ugyanakkor ezt nem tette meg, hanem hatályon kívül helyezte a határozatot és az elsőfokú fórumot új eljárásra utalta. Praktikusan ez azt jelenti, hogy másodfokon a törvénynek megfelelő bizonyítás felvételével az elsőfokon elkövetett szabálysértés orvosolható lett volna.²⁵ Sejthető, hogy a bűnösség kérdésében való döntés során óvatosan jár el a fellebbviteli fórum, hiszen, ha eltér a döntése a bűnösség kérdésében az elsőfokú határozattól, akkor megnyílik a harmadfokú eljárás lehetősége.²⁶ Azaz revízió alá kerül a másodfokon eljáró bíróság határozata is, mely során kockáztatja, hogy nem helyes határozatot hozott az ügyben. Ezt elkerülendő, a másodfokú bíróság inkább új eljárásra utalja az elsőfokú bíróságot.

Az önkényes hatályon kívül helyezés másik oka munkatakarékossági megfontolásokban keresendő. Ez azt jelenti, hogy relatív eljárási szabálysértésre könnyű lehet hivatkozni, belemagyarázni azt, hogy jelentős hatással volt az eljárásra, ráadásul nem kiküszöbölhető, ezáltal könnyen meg lehet szabadulni az ügytől másodfokon. Mindkét eset előfordulását kimutatta a Kúria joggyakorlat-elemző csoportja is.

A diszfunkcionális hatályon kívül helyezés kapcsán több probléma merül fel. Az egyik, hogy rendkívül káros az igazságszolgáltatásba vetett bizalomra nézve a sorozatos hatályon kívül helyező határozatok megléte a rendszerben. Nem lehet megindokolni azt, hogy az elsőfokú – vagy adott esetben a másodfokú – bíróság milyen alapon sért törvényt, milyen alapon állapítja így meg a vádlott bűnösségét vagy miért engedi futni a nyilvánvalóan bűnös vádlottat. A másik probléma, hogy folyamatosan küzdünk az eljárás időszerűségével. A hatályon kívül helyezések és új eljárásra utalások kvázi a nulláról indítják újra az ügyet, tehát az eljárás nagyon-nagyon elhúzódik.

V. Lehetőségek

Az eddigieket figyelembe véve a tanulmány ezen pontján merül fel leginkább a kérdés: milyen szabályozási lehetőségek vannak?

1. Az első – szélsőséges – lehetőség, ha kiiktatjuk őket a rendszerből,²⁷ tehát csak az abszolút eljárási szabálysértések – könnyen felismerhető – eseteit hagyjuk meg. Ez nyilvánvalóan egyszerűsíti a helyzetet, nem maradnak kételyek, hogy melyek a relatív szabálysértések, ráadásul az öncélú alkalmazásnak is útját állja. Másik oldalról tekintve

²⁵ Be. 353. § (1) bekezdés

²⁶ Be. 386. § (1) bekezdés

²⁷ Az *Összefoglaló véleményben* is felmerült mint lehetőség.

– és én is innen tekintem a helyzetet – a relatív szabálysértések elhagyása nem igazán kifizetődő. Ugyanis a tapasztalatok azt mutatják, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága az eljárási szabálysértések közül leggyakrabban a relatív szabálysértések meglétével, figyelmen kívül hagyásával lefolytatott eljárások miatt marasztalja el Magyarországot.²⁸ Itt fontos megjegyezni, hogy nem csupán a védelemhez fűződő jogok csorbulása esetén (tény, hogy ez a leggyakoribb), hanem a magánszférához való jog megsértése is jellemző. A strasbourgi bíróság alapjogi tesztje szerint nem lehet túlzó korlátozásnak alávetni ezt a jogot sem, így például problematikus az a gyakorlat is, ha a magánélethez kapcsolódóan olyan adatok kerülnek nyilvánosságra, melyek a cselekmény szempontjából irrelevánsak.²⁹

2. Elképzelhető opció az is, hogy taxatív felsorolást adunk róluk, tehát a mérlegelési elem kiiktatásával vagy beemeljük őket az abszolút eljárási szabálysértések közé, vagy meghagyjuk a mérlegelési lehetőséget (azt, hogy *lényeges kihatása* volt az eljárásra stb.), ámde felsoroljuk, milyen szabálysértés vezethet egyáltalán idáig. Ez is kiszámíthatóbbá teszi a rendszert. A legnagyobb baj azonban a zárt listával, hogy esetről esetre felmerülhetnek olyan eljárási szabálysértések, olyan cselekmények, amelyek önmagukban elképzelhető, hogy nem vezetnének hatályon kívül helyezésre, de összességében mégis jelentős a kihatásuk az eljárásra, a bűnösség megállapítására. Az ilyen eseteket nehéz kitalálni előre, és egyébként is esetről esetre szükséges vizsgálni, hogy volt-e kihatása az érdemi döntés meghozatalára. A *jelentős vagy lényeges kihatás* kritériuma nehezen ragadható meg, az *Összefoglaló vélemény* sem részletezi. Az biztosan állítható, hogy nem mennyiségi, hanem sokkal inkább minőségi kategóriáról beszélhetünk. Az egyes eljárási szabálysértések minősége, a további bizonyításra, az egyes bizonyítékokra gyakorolt hatásuk, és az ügy összes körülménye alapján lehet megállapítani azt, hogy az ügy kimenetelére lényeges kihatással voltak-e.

3. A harmadik lehetőség a hatályon kívül helyező és új eljárásra utaló döntések fellebbezhetővé tétele. Ehhez hasonló megoldás ma is működik. A legfőbb ügyész veheti igénybe, mégpedig a törvényesség érdekében jelenthet be jogorvoslatot a kasszációs határozattal szemben. A Kúria a 2/2015. sz. BJE határozatában ugyanis kimondta, hogy alaki jogereje van a hatályon kívül helyező és új eljárásra utaló döntésnek, így az ügyész bejelentheti a jogorvoslatát a törvényesség érdekében.

Véleményem szerint ezzel a jogegységi határozattal négy probléma van: 1. a Kúria a jogegységesítés címén egyértelműen jogalkotóvá lépett elő. Feltehetően ez „átmeneti rendelkezés” mindaddig, amíg a készülő új büntetőeljárási törvény rendezi a helyzetet; 2. másrésztől kérdéses, hogyan lehet a hatályon kívül helyező és új eljárásra utaló döntésnek alaki jogereje? Dogmatikailag vitatható a Kúria levezetése, mely kifejti, hogy alaki jogerővel bír a határozat. Az egészen biztos, hogy jogerőre képes a kasszációs végzés, ugyanakkor nem szerencsés kettéválasztani az alaki és az anyagi jogerő

²⁸ Főképpen a védelemhez fűződő jogok megsértése miatt. Ld pl. BÁRD 2007. 179.; CHEESMAN 2011. 89.; FENYVESI: <http://jesz.ajk.elte.hu/fenyvesi8.html> (2016. június 29.)

²⁹ BÁRD 2011. 270.

kategóriáját.³⁰ 3. Harmadrészről nem eredményez halasztó hatályt a törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslat. Gyakorlatilag ez ahhoz a helyzethez vezet el, hogy a kasszációs döntés következtében az elsőfokú bíróság már megismételte az eljárást, mire a Kúria az új eljárásra utaló döntés törvényessége érdekében bejelentett jogorvoslatot tárgyalta volna. 4. Végül a negyedik probléma, hogy mennyiben fér össze a fegyveregyenlőség elvével és ezen keresztül a fair eljárással az,³¹ hogy csak a legfőbb ügyész támadhatja meg a határozatot. A vádlott és a védő nem élhet ezzel a jogorvoslattal, nekik semmilyen lehetőségük nincsen arra, hogy a kasszációs döntéssel szemben kifogással éljenek.

VI. Az új büntetőeljárási törvény jelenlegi állapota

A Kúria jogegységi határozata is jól mutatja azt a törekvést, hogy a jogalkotó számára megfontolandó lenne valamilyen jogorvoslati lehetőséget biztosítani a másodfokú kasszációs döntéssel szemben. A gyakorlati problémákat látva úgy tűnik, a Kúria és a jogalkotó is osztja azt az elgondolást, hogy nem biztos, hogy a másodfokú bíróság helyes határozatot hoz.³² Az új Be. legújabb változatában³³ ugyanis már megengedi a fellebbezést a hatályon kívül helyező és új eljárásra utaló döntés ellen.³⁴

A relatív eljárási szabálysértések fogalma a jelenleg hatályos megoldáshoz képest bővül. A példálózó felsorolásba³⁵ eddig abszolút hatályon kívül helyezési ok is átkerült, így a nyilvánosság törvényes ok nélküli kizárása esetén a bíróság mérlegelhet, hogy az az eljárás lefolytatására lényeges hatással volt-e. A nyilvános tárgyalás – eddigi – alapvető jelentőségének derogációja alapvetően a tisztességes eljárás követelményét csorbítja. A készülő törvény szövege ráadásul csak akkor engedi meg a másodfokú bíróságnak a relatív eljárási szabálysértésre hivatkozást a hatályon kívül helyezés

³⁰ A 2016. június 10-i kari doktorandusz konferencián Király Eszter vezette le előadásában dogmatikailag, hogy miért nem érdemes megkülönböztetni az alaki és az anyagi jogerő kategóriáját a kasszációs végzések esetében.

³¹ BADÓ 2013. 23.

³² Elgondolkodtató, hogy amíg a Kúria *Összefoglaló jelentése* szerint a kasszációs végzés „nem a rossz döntés utolsó, hanem a jó döntés első pillanata”, addig a jogalkotó az új Be. tervezet indoklásában az új eljárásra utaló végzést „az ügy halálának” titulálja.

³³ Az előterjesztés 2016. június 3-20. között közigazgatási egyeztetés alatt állt (a továbbiakban: Tervezet)

³⁴ Tervezet Tizenhetedik Rész

³⁵ Eljárási szabálysértésnek minősül különösen, ha

a) a bizonyítás törvényességére vonatkozó szabályokat megsértették,
b) az eljárásban részt vevő személyek a törvényes jogukat nem gyakorolhatták, vagy ezek gyakorlását korlátozták,

c) a tárgyalásról a nyilvánosságot törvényes ok nélkül kizárták,

d) a bűnösség megállapítása, a felmentés, az eljárás megszüntetése, a cselekmény jogi minősítése vagy a büntetés kiszabása, illetve az intézkedés alkalmazása tekintetében az elsőfokú bíróság az indokolási kötelezettségének csak részben tett eleget.

e) az elsőfokú bíróság a bűnösséget beismerő nyilatkozatot a 498. § (2) bekezdésében meghatározott feltételek hiányában fogadta el.

okaként, amennyiben azt az ügyész vagy a védő vagy a vádlott indítványozza. Indítvány hiányában nem veheti figyelembe – nem is észlelheti – a bíróság a relatív eljárási szabálysértést. Az új Be. ráadásul a nyomozási szakasznak kiemelt jelentőséget tulajdonít, annak a nyomozási szakasznak, amely eljárási garanciákban jelenleg is szegény, és a hatóságokat hozza lépéselőnybe, továbbá kiszolgáltatja a terheltet.

A kasszációs végzéssel szemben az ügyész mellett a vádlott és a védő is élhet fellebbezéssel, feltétel, hogy vagy megalapozatlanság miatt vagy relatív eljárási szabálysértés³⁶ miatt került sor a végzés meghozatalára.³⁷ Halasztó hatállyal bír a határozat végrehajtása, továbbá a bíróság vagy helybenhagyja a kasszációs végzést vagy amennyiben a végzés törvénysértő volt, hatályon kívül helyezi és új eljárásra utalja a másodfokú (vagy harmadfokú) bíróságot.

Amennyiben a végleges változatban is benne marad ez a rendelkezés, az eljárás időszerűségén elképzelhetően javíthat³⁸, és a korábban említett öncélú, automatikus hatályon kívül helyeztetések megoldódnának.³⁹ Viszont azt a problémát még mindig nem oldja meg, hogy az eljárási szabálysértéseknek van-e következménye. Az elsőfokú határozatok kb. 2/3-a emelkedik elsőfokon jogerőre, ami azt jelenti, hogy akár történt az elsőfokú eljárások 2/3-ában eljárási szabálysértés, akár nem, annak nincs következménye, mert nem vizsgálja felül senki.

Végül a fellebbezés lehetősége csak a kasszációs döntéssel szemben lenne megengedett a Tervezet szerint, tehát ha szabálysértés történik és nyilvánvalóan kihatással volt az eljárásra, ámde ezt a bíróság nem állapítja meg, nincs lehetőség ezzel szemben jogorvoslatra. Összességében tehát a Tervezetben ez jó (előre)lépésnek tekinthető, ámde még mindig hagy maga után kívánnivalót.

VII. Konklúzió

A bizonyítási szabályok és a bizonyítási tilalmak léte az eljárásban egyfelől azt szolgálja, hogy ártatlanokat ne ítéljünk el,⁴⁰ másfelől védi az elkövetőt is, de – amit a hatóságok gyakorta elfelednek –, hogy őket is védik és szolgálják éppen amiatt, hogy tudjanak a törvények betartására, a tisztességes eljárás meglétére hivatkozni. Nincs viszont kötelezően alkalmazandó vagy egzakt módon számonkérhető mérce arra, milyen jellegűnek és milyen mértékűnek kell lennie a relatív eljárási szabálysértésnek ahhoz, hogy hatályon kívül helyezést vonjon maga után.

³⁶ A tanulmány elején található grafikon és a hozzáfűzött kommentár is jól mutatta, hogy a hatályon kívül helyezések kb. fele relatív szabálysértés következménye és többségében megalapozatlansággal párosul a szabálysértés.

³⁷ Tervezet 613. § (2) bekezdés

³⁸ A Tervezet 1 hónapon belüli elintézési kötelezettséget ró a tanács elnökére.

³⁹ A diszfunkcionális hatályon kívül helyezésekre a Tervezet indokolása szintén utal.

⁴⁰ BÁRD 2007. 146.

Egyet lehet érteni Cséka Ervinnel, hogy nem szükséges hatályon kívül helyezni a döntést abban az esetben, ha olyan eljárási szabálysértés történt, mely nincs kihatással az eljárásra.⁴¹ Ugyanakkor ez még mindig káros a tisztességes eljárás követelményére tekintettel, ráadásul a rendszerben továbbra sem látszódik, hogy miért követték el a szabálysértést, ezt ki ellenőrzi és van-e következménye a mulasztásnak vagy a szabálysértésnek. Mindaddig, amíg ezekre a kérdésekre nem tudunk választ adni, addig legalizáljuk a szabálysértéseket, és ezzel az eljáró hatóságokat és bíróságokat szabálysértések újbóli elkövetésére ösztönözzük. Nyilvánvaló, hogy az igazságszolgáltatásba vetett bizalomra⁴² romboló hatással tud lenni, emellett amennyiben a hatóságok megkerülik a törvényt, és a bizonyítási előírásokat, ráadásul azoknak nincs következménye és nem is számonkérhetőek a hatóságok, súlyosan sérül a tisztességes eljárás követelménye.

Felhasznált irodalom

BADÓ Attila: Az igazságszolgáltató hatalom függetlensége és a tisztességes eljárás Szeged, 2013, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

BÁRD Károly: A magánszférához való jog és a bűnüldözés határai. In: *Magyar Jog* 2011/5. sz. 266-274.

BÁRD Károly: Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberi jog-dogmatikai értekezés. Budapest, 2007, Magyar Közlöny-, Lap- és Könyvkiadó

CHEESMAN, Samantha: Összehasonlító áttekintés a tisztességes eljárás követelményeiről az állambiztonság tekintetében. In: BADÓ Attila (szerk.): A tisztességes eljárás és a bírói függetlenség

CSÉKA Ervin: A büntető jogorvoslatok alaptanai. Budapest, 1985, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó

FENYVESI Csaba: Védői jogok az elsőfokú bírósági tárgyaláson. <http://jesz.ajk.elte.hu/fenyvesi8.html> (2016. június 29.)

HACK Péter: A büntetőhatalom függetlensége és számonkérhetősége. Budapest, 2008, Magyar Közlöny-, Lap- és Könyvkiadó

HACK Péter: A hatóságok eljárási kötelezettségei és ezek számonkérhetősége a büntetőeljárási törvényben. In: HOLÉ Katalin – KABÓDI Csaba – MOHÁCSI Barbara (szerk.): Dolgozatok Erdei Tanár Úrnak. Budapest, 2009, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 107-122.

⁴¹ CSÉKA 1985. 259.

⁴² HACK 2008. 49.

HÁGER Tamás: Abszolút eljárási szabálysértések az elsőfokú büntető perben. <http://ujbtk.hu/dr-hager-tamas-abszolut-eljarasi-szabalysertsek-az-elfokubuntetoperben/> (2016. június 29.)

KIRÁLY Tibor: Büntetőeljárási jog. Budapest, 2008, Osiris Kiadó

KIS László: A titkos adatgyűjtés eredményének bizonyítékként történő felhasználásáról. In: *Belügyi Szemle* 2012/12. sz. 70-92.

LEGALITY OF EVIDENCE – PROCEDURAL REQUIREMENTS AND ERRORS

The legality of evidence is a main requirement in criminal procedures. There are some rules which we can easily realize if the authority breaks them. The natural consequence of them is the authority does not permit to use them to proof the case. On the other side there are other acts which are not as serious as the early mentioned but can be determine the case. These acts can result relevant effects, but the courts have other and other solutions of them. The study tries to show these procedural requirements and errors which are determine the case and because of them the appellate body repealed the sentence of the court. A fair trial requires a legal procedure and in this procedure does not permit to break the rules of evidence. If there are malfeasances on the side of the authority the system should call the authority to account. But in the Hungarian procedure we can not observe the responsibility and accountability of the authority.